

te poticati stvaranje šire osnove koja bi bila podloga procesima kulturnog povezivanja na lokalnim razinama. Autorica je otvorila probleme tromosti etabliranih institucija, zastarjele mehanizime upravljanja, nestimulativna administrativna regulatorna pravila te zastarjelo financijsko poslovanje. Posljedica takvih ustaljenih društvenih i političkih mehanizama nedostatak je umijeća ispunjavanja standarda za prijavljivanja na EU fondove, znanje i sposobnost povezivanja s ciljevima europskih kulturnih politika, što su sve generatori teškoća za neke sredine i zemlje kao što je Hrvatska. Slijedom tih pitanja knjiga na temelju analize niza dokumenata upućuje na moguća kretanja, bavi se usporednim analizama stanja kulturnih politika u Europskoj uniji i u Hrvatskoj te pitanjima njihovih budućnosti.

Knjiga Biserke Cvjetičanin *Kultura u doba mreža* pojavljuje se stoga u pravo vrijeme, a svojim sinteznim pristupom nedavnoj prošlosti, sustavno praćenoj u kolumni glasila za kulturu *Zarez*, važan je, a možemo dodati u hrvatskim prilikama i pionirski prilog, nastavku rasprave akademskih krugova, studentske populacije, djelatnica i djelatnika u kulturi, ali i svih zainteresiranih i zabrinutih za suvremene tijekove kulture i kulturne politike u Europi, Hrvatskoj i svijetu. Posebno vrijednu cjelinu knjige čini opsežna bibliografija koja, u zasebnoj cjelini, sadržava popis dokumenata kojima su institucije Europske unije oblikovale i regulirale kulturne politike u njihovoj formativnoj fazi, a koji su temeljni dokumenti

sadašnjih provedbenih kulturnih strategija. U zaključku knjige Biserka Cvjetičanin postavlja pitanje budućnosti, što za nju prije svega znači kulturno održiv razvoj. No, pitanje kako ga postići autorica ostavlja dinamičnom procesu suvremenih društvenih promjena, koje se planiraju razvojnim strategijama, ali jednako tako se mijenjaju, opiru regulatornim procesima i nalaze nove puteve postizanja ciljeva poticanja kreativnosti pojedinaca i zajednica.

Kruno Martinac

Sveučilište Monash, Australija

DOI: 10.5613/rzs.45.2.6

Jay Coakley

Sports in Society: Issues and Controversies (Eleventh Edition)

New York: McGraw-Hill Education, 2014, 697 str.

Literatura iz područja sociologije sporta obogaćena je jedanaestim izdanjem knjige *Sports in Society: Issues and Controversies* poznatoga američkog sociologa sporta, profesora emeritusa Jaya Coakleyja sa Sveučilišta Colorado u Colorado Springsu. Od prvog izdanja iz 1978. godine do danas Coakley tematizira sport kao društveni fenomen u nastojanju da razumije te kritički preispita njegovu društvenu ulogu. Kroz šesnaest poglavlja, novo izdanje knjige,

kako spominje sam autor, pruža detaljan uvid u sociologiju sporta, oslanjajući se na sociološke koncepte, teorije i istraživanja kako bi se kritički propitivalo sport, ali i dinamične odnose između sport(ov)a, kulture i društva. Stilom pisanja knjiga nije namijenjena isključivo akademskoj zajednici nego i širokoj čitalačkoj publici, kako bi joj pomogla da »identificira i istraži vlastita sportska iskustva, kao i pitanja koja su vezana za sport, obitelji, škole, zajednice i društvo« (str. xi). Novo je izdanje popraćeno i mrežnom stranicom (www.mhhe.com/coakley11e) koja sadržava mnoštvo materijala namijenjenog nadopunjavanju obrađenih tema.

U prvom se poglavlju (»The Sociology of Sport: What Is It and Why Study It?«; str. 2–22) razmatra uvriježeno mišljenje kako je sport »zdrav« i »dobar« za društvo. Autor pokazuje da su sociolozi zainteresirani za mnogo više od sportskih rezultata, statističkih pokazatelja i (vrhunskih) sportaša. Razumjeti sport kao dio društva čiji članovi u međusobnoj interakciji izravno utječu na njegovu definiciju, a nalaze se u specifičnim društvenim, političkim i ekonomskim uvjetima, znači služiti se sportom kao svojevrsnim »prozorom« u određene kulture i društva. U sljedećem poglavlju (»Producing Knowledge About Sports in Society: What Is the Role of Research and Theory?«; str. 24–49), koristeći se primjerima suvremenih istraživanja iz područja sociologije sporta, autor objašnjava značenje i ulogu socioloških teorija i metoda te njihovu primjenu u pokušaju razumi-

jevanja kompleksnog odnosa sporta i društvenog života.

Pišući o socijalizaciji, Coakley u trećem poglavlju (»Sports and Socialization: Who Plays and What Happens to Them?«; str. 50–79) demistificira ulogu sporta u izgradnji karaktera i »zdravog« načina života, naglašavajući manjkavost generalizacije i u pozitivnom i u negativnom smjeru. Vrhunski sport, kao i sam olimpijski moto *brže, više, jače*, često dovodi do situacija koje uzrokuju brojne ozljede, a samim time i zdravstvene probleme sportaša, što se u javnosti prikriva ne bi li se i dalje podržavao uvriježeni sportski mit o društvenoj dobrobiti sporta. Coakley nadalje kritizira neoliberalna društva koja sport pretvaraju u sredstvo poučavanja djece i mladih za postizanje kasnijeg uspjeha i usmjerenje nadmetanju, pri čemu sport gubi aspekt igre i zabave, a potiče razvoj strukturiranih, ciljno orijentiranih aktivnosti (»Sports for Children: Are Organized Programs Worth the Effort?«; str. 80–104). Sport djece i mladih je privatiziran, a igra je gotovo iščeznula iz društva. Istodobno, velik broj američkih roditelja, pripadnika tzv. više srednje klase, koristi sportske uspjehe svoje djece radi otvaranja putova uzlazne mobilnosti i ostvarivanja različitih privilegija.

Problem devijantnosti (»Deviance in Sports: Is It Out of Control?«; str. 106–144) Coakley tematizira analizirajući fenomene koji su postali sastavnim dijelom suvremenog sporta – samoozljeđivanje zbog pretreniranosti, ekstremne strategije kontrole težine, uzimanje

netestiranih i opasnih sredstava za unapređenje izvedbe ili nastupanje u natjecanju unatoč sportskoj ozljedi. Jedan oblik devijantnosti, pretjerani nekonformizam (*deviant underconformity*), tj. *subnormalno* ponašanje, ostvaruje se u ignoriranju ili odbacivanju općeprihvaćenih normi, a dovodi do brzih sankcija i osude okoline jer se kosi s dominantnim vrijednostima društva. Većina istraživača fokusirana je zato na probleme pretjeranog konformizma (*deviant overconformity*), odnosno *supranormalnog* ponašanja, koje se temelji na pretjeranoj, gotovo slijepoj, poslušnosti koja se pojavljuje u slučajevima igranja unatoč povrijeđenim ligamentima, korištenja dopinških sredstava i slično. Metodama društvene kontrole kažnjavaju se pojedinci, čime se ne pridonosi rješavanju problema, nego se sportaša etiketira i lišava mogućnosti daljnega aktivnog sudjelovanja u vrhunskom sportu. Sponzori i sportske organizacije, koje se zalažu za nastavljane postojeće prakse antidopinškog testiranja, samo zadovoljavaju formu u pokušaju stvaranja prividno »čistog« sporta, koristeći uspjehe pojedinaca isključivo radi proizvodnje novog kapitala.

Sportski događaji, koje Coakley sljedeće tematizira, mjesta su čestih manifestacija nasilja u sportu (»Violence in Sports: Does It Affect Our Lives?«; str. 146–177). Bilo da je riječ o nasilju na terenu ili o neredima sportske publike, govori se o sveprisutnom društvenome fenomenu. Kultura nasilja koja se pojavljuje u brojnim, naročito kontaktnim sportovima, postala je sastavnim

dijelom njihove filozofije, unatoč tomu što uzrokuje trajne ozljede sportaša. Coakley pokazuje kako i društveni uvjeti utječu na nasilje u sportu, što je osobito vidljivo u terorističkim napadima tijekom velikih, medijski popraćenih, sportskih događaja. Nasilje u sportu često je povezano s idejom maskuliniteta u društvu te pitanjima rodne ideologije i »prirodne nadmoći muškaraca«.

Opsežno poglavlje o rodu i sportu (»Gender and Sports: Is Equity Possible?«; str. 178–223) upoznaje čitatelja s konceptom radikalne rodne ideologije da bi se objasnilo podrijetlo rodne nejednakosti. Bavi se pitanjima sporta kao jedne od sfera društvenoga života u kojima još uvijek dominira stav o dva krajnje oprečna spola, muškom i ženskom, kao temelju rodne segregacije. Autor pokazuje da ne postoji »rodno uključujuća ideologija« (*gender-inclusive ideology*), koja pitanja roda promatra u manje rigidnim terminima, ali navodi kako se društvo donekle i mijenja. Od sredine 19. stoljeća, kad su utemeljeni, organizirani sportovi bili su i ostali određeni rodnom nejednakošću. Sport je u tom smislu označen kao muški »teritorij«, dok se žene još uvijek često smatra »preslabima« da bi bile »prave« sportašice. Ovo poglavlje Coakley nadograđuje dijelom o napretku sporta (i društva) prema rodnoj ravnopravnosti. Osobito ističe ulogu tzv. Članka IX (*Title IX*), zakonske uredbe iz 1972. godine kojom se propisuje da nijedna osoba u SAD-u ne smije na temelju spola biti diskriminirana ili isključena iz bilo kojega edukacijskog programa

ili aktivnosti koju financira Vlada. Coakley na istraživačkim podacima pokazuje primjere otpora primjeni te prakse, ali tvrdi i da se status žena u sportu mijenja kao rezultat novih mogućnosti, legislative, pokreta za ženska prava, pokreta koji promovira tjelesnu aktivnost i zdrav način života te porasta medijske praćenosti ženskog sporta.

Navodeći primjere, uglavnom iz američkog društva, autor nadalje tematizira pitanja rase i etniciteta te njihovih implikacija u području sporta (*«Race and Ethnicity: Are They Important in Sports?»*; str. 224–263). Sport je bio i ostao pozornicom za manifestiranje rasnih i etničkih problema, no isto tako može biti prostor djelovanja, edukacije i transformacije etničkih i rasnih predrasuda. Pitanje klase i klasnih odnosa također je sastavni dio sporta (*«Social Class: Do Money and Power Matter in Sports?»*; str. 264–300). Organizirani sport ovisi o resursima pretežno onih koji ga iznad svega vide kao dobar posao. Zato, kaže Coakley, američka i druga društva tržišne ekonomije promoviraju ideju meritokracije – što dovodi do zaključka da je ekonomska nejednakost prirodna i učinkovita za cijelo društvo. Klasni odnosi usko su vezani za područje sporta kroz različite oblike vlasništva klubova, timova, sponzorstava i prava prijenosa sportskih događaja, koji učvršćuju klasnu ideologiju i zapravo »utječu na pretpostavke o tome kako svijet funkcionira«, što je prema autoru nužno mijenjati.

Novo poglavlje, ono o pitanjima sporta u različitoj životnoj dobi i spor-

tu osoba s invaliditetom (*«Age and Ability: Barriers to Participation and Inclusion?»*; str. 302–349), pisano je u suradnji s britanskom sociologinjom sporta Elizabeth Pike. Zbog vidljivosti i sveprisutnosti sporta i sportskih događaja, to područje postaje osobito važnim u smislu edukacije i utjecaja na pitanja tzv. ejdžizma (*ageism*) i ejblizma (*ableism*) u društvu.

Komercijalizacija pretvara sport u tržište multinacionalnih korporacija i globalnog širenja kapitalističkog sustava (*«Sports and the Economy: What Are the Characteristics of Commercial Sports?»*; str. 350–387). Sportaši, kao i sportski događaji te sadržaji, brendiraju se i promoviraju konzumerizam. Komercijalizacija mijenja unutarnju strukturu i ciljeve određenog sporta, a ekonomski faktori više nego ikad definiraju izgled i ulogu sporta u društvu, što autor iz temelja propituje i kritizira. Usto, sport i mediji u suvremenom društvu sve su više međuovisni (*«Sports and the Media: Could They Survive Without Each Other?»*; str. 388–427) pa bi, iako Coakley kaže da mogu »preživjeti« jedan bez drugoga, bez simbioze bili iz temelja drugačiji.

Poglavlje koje govori o politici, vladi i globalnim procesima (*«Sports and Politics: How Do Governments and Global Political Processes Influence Sports?»*; str. 428–461) tematizira uvijek aktualna pitanja odnosa nacionalnog identiteta i sporta. Osobito je zanimljiva Coakleyjeva primjedba kako su Olimpijske igre i Svjetsko nogometno prvenstvo postali alatom stvaranja

profita Međunarodnoga olimpijskog odbora i Međunarodne federacije nogometnih saveza (FIFA), dok istodobno zemlje domaćini ostaju opterećenima dugovima za organizaciju tih događaja.

Poglavlje o sportu na srednjoškolskoj i fakultetskoj razini (»Sports in High School and College: Do Competitive Sports Contribute to Education?«; str. 462–505) prikazuje rezultate novijih istraživanja u američkom društvu te govori o pitanjima visokih troškova školskih programa, zarade u školskim sportovima, uspjesima u obrazovanju i bavljenju sportom. Govoreći o odnosu religije i sporta (»Sports and Religions: Is It a Promising Combination?«; str. 506–537), Coakley opisuje način na koji se svjetske religije odnose prema koncepciji tijela, vježbanja i bavljenja sportom. Sportaši mogu mijenjati svoje ponašanje u sportu i izvan njega kad svoje djelovanje rukovode religijskim uvjerenjima, no to ne mora nužno utjecati na njihov uspjeh u natjecateljskom sportu.

Sociolozi sporta običavaju reći da je sport svojevrsno ogledalo društva, no

Coakley naglašava da je sport mnogo više od toga, jer omogućuje kako djelovanje, tako i promjenu, pa posljednje, šesnaesto, poglavlje knjige govori upravo o mogućim promjenama u području sporta (»Sports in the Future: What Do We Want Them to Be?«; str. 538–560) radi unapređenja individualnih, ali i kolektivnih ciljeva. Sportski tereni i priredbe mjesta su gdje se uvriježena viđenja o rodnim, klasnim, rasnim i inim pitanjima kreiraju, reproduciraju, ali i mijenjaju.

Coakley ovim sveobuhvatnim i nadasve vrijednim djelom želi potaknuti korištenje znanja o sportu kao bi naveo na društvenu akciju. Naglašava da se može biti konzument koji prihvaća sport takvim kakav sport jest ili se pak može aktivno raditi na tome da sport, a time i društvo u cjelini, postanu demokratičniji, dostupniji, inkluzivniji i, naposljetku, humaniji.

Sunčica Bartoluci

*Zavod za kineziološku antropologiju
i metodologiju, Kineziološki fakultet
Sveučilišta u Zagrebu*